คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญและผลกระทบ: ศึกษาเปรียบเทียบต่างประเทศ

รศ. ดร.ภูริ ฟูวงศ์เจริญ
คณบดีคณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

1 การทบทวนทางรัฐธรรมนูญ

- หลักนิติธรรม (การปกครองโดยกฎหมาย)
- หลักความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญ
- แนวคิดว่าด้วยผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- ตัวแบบอเมริกัน vs. ตัวแบบยุโรป (Hans Kelsen)

2 พัฒนาการสู่ยุคปัจจุบัน

ศาลสูงสุดแห่งสหรัฐอเมริกา
Marbury v. Madison (1803)
John Marshall
จุดเริ่มต้นของการทบทวนทางรัฐธรรมนูญ

การทบทวนทางรัฐธรรมนูญในยุโรป
- ข้อถกเถียงเรื่องผู้พิทักษ์รัฐธรรมนูญ
- ประสบการณ์สมัย Weimar Republic
- กำเนิดตัวแบบยุโรป

แนวโน้มในยุคปัจจุบัน
- ปรากฏการณ์ระดับโลก
- ตุลาการภิวัฒน์ (judicialization of politics)
- การเปลี่ยนผ่านสู่ประชาธิปไตย (democratization)
- การเมืองเชิงตุลาการ (judicial politics)

3 คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญ

- การทบทวนทางรัฐธรรมนูญ
- การชี้ขาดความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
- ศาลเฉพาะ (specialized) + ศาลทั่วไป (general)
- สิ่งที่เกิดขึ้นหลังการวินิจฉัย (ที่ตั้งใจ + ที่ไม่ตั้งใจ)

ผลกระทบของคำวินิจฉัย

คู่พิพาท (ผู้ร้อง + ผู้ถูกร้อง) + ระบอบกฎหมาย (Jurisprudential Regimes) + สังคมการเมือง → ผลสะท้อนกลับ (Feedback)

ผลกระทบต่อคู่พิพาท (ผู้ร้อง + ผู้ถูกร้อง)

ROE V. WADE (1973)
- Norma McCorvey vs. Henry Wade (จัยการ)
- การห้ามไม่ให้ยุติตั้งครรภ์ (ผู้ดำเนินการมีความผิด)
- กฎหมายของมลรัฐเท็กซัส
- บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14

ผลต่อคู่พิพาท
ผู้ร้องชนะ (7 ต่อ 2)
สิทธิส่วนบุคคล (right to privacy)
ชะตากรรมของ McCorvey

BUCK V. BELL (1927)
- Carrie Buck vs. Dr. J. H. Bell
- การบังคับทำหมัน ("unfit to reproduce")
- กฎหมายของมลรัฐเวอร์จิเนีย
- บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14

ผลต่อคู่พิพาท
ผู้ร้องแพ้ (8 ต่อ 1)
"Three generations of imbeciles are enough"
ชะตากรรมของ Buck (และคนอีกหลายหมื่นคน)

BUSH V. GORE (2000)
- George W. Bush vs. Al Gore
- การนับคะแนนใหม่ด้วยมือในฟลอริดา
- คำพิพากษาของศาลสูงสุดมลรัฐฟลอริดา
- บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 14

ผลต่อคู่พิพาท
ผู้ร้องชนะ (5 ต่อ 4)
หยุดการนับคะแนนใหม่
ชะตากรรมของ Bush และ Gore

ผลกระทบต่อระบอบกฎหมาย (Jurisprudential Regimes)

ABINGTON V. SCHEMPP (1963)
- Abington School District vs. Edward Schempp
- การบังคับอ่านคัมภีร์ไบเบิลและสวดมนต์ในโรงเรียน
- กฎหมายของมลรัฐเพนซิลเวเนีย
- บทบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญที่ 1 (ศาสนา)

ผลต่อระบอบกฎหมาย
- ผู้ร้องชนะ (8 ต่อ 1)
- ห้ามโรงเรียนบังคับอ่านไบเบิล
- ขอบเขตการแบ่งแยกระหว่างรัฐกับศาสนา

MCCULLOCH V. MARYLAND (1819)
- James W. McCulloh vs. State of Maryland
- Second Bank of the United States
- กฎหมายเรียกเก็บภาษีธนาคารที่มลรัฐไม่รับรอง
- ระบบสหพันธรัฐที่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ

ผลต่อระบอบกฎหมาย
- ผู้ร้องชนะ (เอกฉันท์)
- ความเหนือกว่าของรัฐบาลกลาง
- อำนาจโดยนัย (implied powers)
- รากฐานของอำนาจรัฐบาลกลาง

MILLER/CHERRY (2019)
- R (Miller) v The Prime Minister
- Cherry v Advocate General for Scotland
- การปิดประชุมสภาก่อนเส้นตาย Brexit
- คำแนะนำของนายกรัฐมนตรี

ผลต่อระบอบกฎหมาย
- ผู้ร้องชนะ (เอกฉันท์)
- การปิดประชุมสภาเป็นโมฆะ
- พระราชเอกสิทธิ์ไม่ใช่สิ่งที่ไร้ขอบเขต

PSPP JUDGMENT (2020)
- 2 BvR 859/15 et al.
- Public Sector Purchase Programme (ECB)
- คำวินิจฉัยของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (CJEU)
- การดำเนินการของรัฐบาลและรัฐสภาเยอรมัน

ผลต่อระบอบกฎหมาย
- ผู้ร้องชนะ
- ทั้ง ECB และ CJEU เกินอำนาจ (ultra vires)
- สถานะเหนือกว่าของสหภาพยุโรป (ทุกชาติสมาชิก)

ผลกระทบต่อสังคมการเมือง

ผลกระทบกว้างขวางและคาดเดายากที่สุด

การคลี่คลายผ่านระยะเวลาอันยาวนาน | ความเปลี่ยนแปลงและไม่เปลี่ยนแปลงทางสังคม | ทัศนคติและค่านิยม | ความเชื่อมั่นในสถาบันตุลาการและรัฐบาล

MIRANDA V. ARIZONA (1966)
- Ernesto Miranda vs. State of Arizona
- คดีลักพาตัวและข่มขืน
- กระบวนการสอบปากคำที่ไม่ชอบด้วยรัฐธรรมนูญ
- สิทธิที่จะไม่ปรักปรำตนเองกับสิทธิที่จะมีทนายความ

ผลกระทบต่อสังคมการเมือง

ยกระดับสิทธิเสรีภาพของบุคคลในการดำเนินกระบวนการยุติธรรม | เปลี่ยนแปลงวิธีการสอบสวนของตำรวจทั่วสหรัฐอเมริกา | เพิ่มความเชื่อมั่นในความยุติธรรมของสังคม | คำวินิจฉัยที่เป็นมรดกทางกฎหมายและสังคมจนถึงปัจจุบัน

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญไม่ได้จบเพียงในห้องพิจารณา แต่ยังสร้างผลกระทบต่อคู่พิพาท ระบอบกฎหมาย และสังคมการเมืองอย่างลึกซึ้งและยั่งยืน การศึกษาผลกระทบอย่างรอบด้านจะช่วยให้เข้าใจบทบาทของศาลรัฐธรรมนูญในระบอบประชาธิปไตยได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

"ศาลรัฐธรรมนูญคุ้มครองรัฐธรรมนูญ แต่ผลของคำวินิจฉัยคือการเปลี่ยนแปลงสังคม"